

ARUTLEV KQOL

Programmijuhend

See on selline ühiskond,
kes ei kõnni üksteise
kõrval tulevikku, vaid
ehitab koos, üksteise
mõtetele toetudes ja
üksteise unistusi toetades,
paremat ühiskonda.

Mis on arutlev kool? Mis üleüldse on arutlev ühiskond? See on selline ühiskond, kes ei kõnni üksteise kõrval tulevikku, vaid ehitab koos, üksteise mõtetele toetudes ja üksteise unistusi toetades, paremat ühiskonda. Mina usun, et just sellist tuleviku Eestit aitab Arutlev Kool ehitada. Arutlev Kool on tervet kooli kaasav tegevuste sari, mille käigus saate arendada kogu koolikollektiivi argumenteerimisoskust ning ühtlasi rakendada neid oskusi läbivalt ka ainetundides – ja seda kõike hea arutelukultuuriga koolikeskkonna nimel.

Magdalena

Sisukord

Miks on loodud programm Arutlev Kool?	4
Programmi kaasatud osapooled	6
Programmi tegevused ja nendega kaasnevad protsessid koolis	8
Argumenteerimine ainetunnis	8
Argumenteerimise baasõpe	11
Väitlustegevus	14
Arutleva hariduse praktikad koolielus	17
Ajakava	19
Mõju mõõtmine	21
Programmi läbiviijad	22

Miks on loodud programm Arutlev Kool?

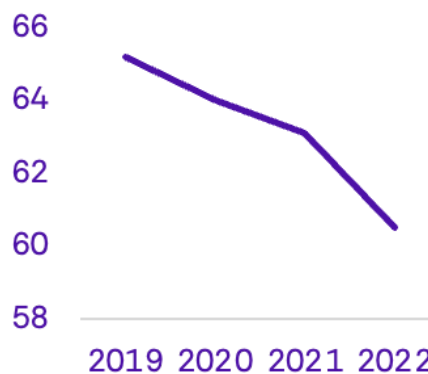
Programm Arutlev Kool on kogu kooli kaasav tegevuste sari, mille eesmärk on luua sisukat diskussiooni väärtustav koolikeskkond. Arutlevas koolis õppinud noor mõistab juba haridustee jooksul, et tema hääl on oluline, ning saab oskused, mille abil enda mõtteid veenvalt esitada.

Kui 2018. aastal suutis PISA testi tulemuste põhjal fakti arvamusest eristada iga seitsmes Eesti koolinoor, siis 2022. aastal jõudis sama tasemeni vaid iga kümnes õppur.

Viimaste aastate jooksul on Eesti õpilaste argumenteerimis- ja kriitilise mõtlemise oskuse tase üha kahanenud. Sellele viitavad nii kahe viimase PISA testi tulemused kui ka langus eesti keele riigieksami keskmises punktiskooris.

Viimase nelja aasta eesti keele riigieksami tulemused on püsivalt langenud, kusjuures hindajate tagasiside põhjal tuleb suuri puudusi ette just tekstide sisus ja argumenteerituses.

Eesti keele riigieksami tulemused 2019–2022

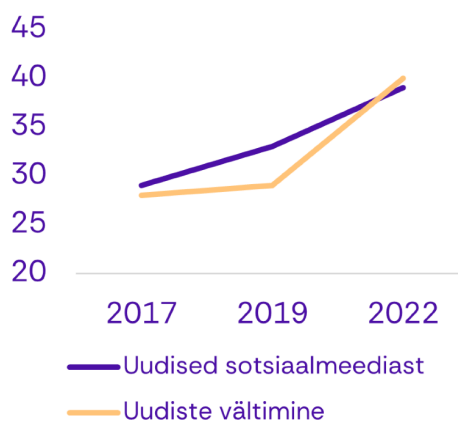
Samal ajal kätkeb muutuv maailm endas üha rohkem väljakutseid, millega noor nii koolipingis kui ka pärast haridustee lõppu kokku puutub. Teisenemas on nii meid ümbritsev infoväli kui ka viisid, kuidas noored infot tarbivad ja hindavad. Üha olulisem on oskus allikaid iseseisvalt analüüsida ning valida.

Iga kolmas eurooplane puutub tihti või väga tihti kokku valeinfoga.

Hüppeliselt on tõusnud nii noorte arv, kes väldivad uudiste tarbimist, kui ka õpilaste hulk, kes tarbivad uudiseid sotsiaalmeedia vahendusel.

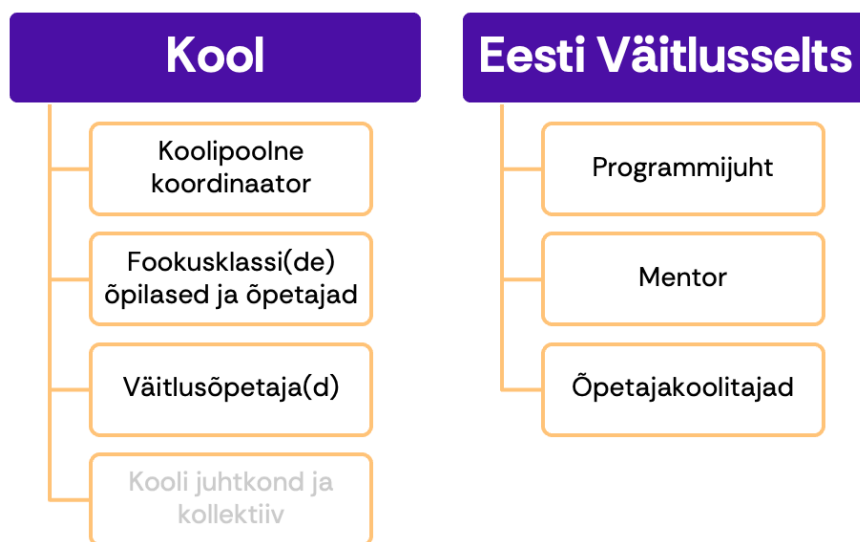
Muutused meediatarbimises

Programmi kaasatud osapooled

Arutleva Kooli tegevuste elluviimine nõuab koolilt täiendavat panust, kuivõrd programmi raames luuakse uusi struktuure ja tavasid või laiendatakse koolis juba toimuvaid tegevusi. Lisaks kooli panusele pakuvad püsivat tuge Eesti Väitlusseltsi kontaktisikud.

Arutleva Kooli raames määrab kool ühe inimese koolipoolseks koordinaatoriks, kelle ülesanne on jälgida, et eri suundade tegevusi viiakse päriselt ellu, ning anda selle kohta tagasisidet Arutleva Kooli programmijuhile. Programmi esimesel aastalviiakse tegevusi süvendatult läbi kindla(te)s klassi(de)s ehk nii-öelda fookusklassides, milleks on programmiga liitunud põhikoolides 6. klass(id) ja gümnaasiumides 10. klass(id). Seetõttu tekib teatav lisakohustus ka selle lennu õpetajatele, mida on põhjalikumalt kirjeldatud peatükis "Argumenteerimine ainetunnis". Viimaks oodatakse koolist kaht õpetajat osalema Eesti Väitlusseltsi alustava väitlusõpetaja programmis, mille raames omandab õpetaja lisaks argumenteerimisele oskuseid ja teadmised selle kohta, kuidas iseseisvalt väitlustegevust juhendada. Vähemal määral on programmi kaasatud ka kooli juhtkond ja kollektiiv tervikuna, kes osalevad programmi tegevustes kaudselt, kuid kindlaid tööülesandeid kandma ei pea.

Kooli peamiseks tugiisikuks programmi vältel on Arutleva Kooli programmijuht, kelle eesmärk on toetada koolipoolset koordinaatorit ja fookusklassi(de) õpetajaid tegevuste läbiviimisel. Õpilaste eraldiseisva argumenteerimis- ja väitlusoskuse arendamisega seotud tegevuste puhul pakub lisatuge koolile määratud mentor, kelle panust on täpsemalt kirjeldatud peatükkides "Argumenteerimise baasõpe" ja "Väitlustegevus". Viimaks toetavad programmi tegevuste toimumist õpetajakoolitajad.

Programmi tegevused ja nendega kaasnevad protsessid koolis

Argumenteerimine ainetunnis

Programmi Arutlev Kool tuum seisneb argumentikeskses õpetamismeetodis, mille kaudu arenevad samal ajal nii noore ainealased teadmised kui ka tema argumenteerimisoskus. Esimesel aastal oodatakse argumenteerimismeetodi läbivat rakendamist neilt õpetajatelt, kes puutuvad oma töös kokku projekti kaasatud klassi – 6. või 10. klassi(de) – õpilastega.

Mis toimub koolis?

Nagu eelpool mainitud, on selle tegevuse puhul põhirõhk just 6. või 10. klassi(de) õpilastel: Arutleva Kooli programmi esimesel aastal rakendavad argumenteerimismeetodit ainetunnis eelkõige nende klasside õpetajad. Argumenteerimismeetod võib ainetundides väljenduda kolmel viisil:

- 1) ainepädevuste edastamise vahendina, mispuhul konkreetset teemat õpitakse argumentikeskse meetodi kaudu;
- 2) üldpedagoogilise vahendina, mispuhul argumenteerimist rakendatakse mõnes ainetunni või õppeprotsessi osas (nt häälestus, refleksioon, hindamine);
- 3) üldise mõtteruumi osana, mispuhul õpetaja ei rakenda eraldi meetodit, kuid pöörab tunni kestel siiski tähelepanu õpilase oskusele enda mõtteid selgelt ja põhjendatult väljendada. Sealjuures kasutavad Arutleva Kooli õpetajad õpilasega suheldes ühist sõnavara, näiteid ja mõtteskeeme.

Argumenteerimismeetodit rakendatakse terve õppeaasta jooksul. Iga 35 ainetunni kohta peaks õpetaja rakendama vähemalt kaks korda argumenteerimismeetodit selleks, et anda edasi ainepädevusi.

Iga 35 ainetunni kohta peaks õpetaja rakendama vähemalt kaks korda argumenteerimismeetodit selleks, et anda edasi ainepädevusi.

6. või 10. klassi(de) õpetaja(d) märgivad jooksvalt üles, milliseid meetodeid nad õpilastega kasutasid. Esimesel aastal võimaldab see sisend pakkuda õpetajale püsivat tuge ning näitab, kuidas argumenteerimine ainetunnis koolis kinnistub. Sisulisema mõttevahetuse jaoks toimuvad koolis igakuised refleksioonikohtumised õpetajatele, mille pinnalt teeb koolipoolne koordinaator kokkuvõtte Arutleva Kooli programmijuhile.

Tegevussuuna aluseks on kolmeosaline koolitusprogramm õpetajatele, et arendada nende argumenteerimisoskust ning tutvustada samal ajal viise, kuidas argumenteerimist ainetundidesse põimida.

Toetavad tegevused

Tegevussuuna aluseks on kolmeosaline koolitusprogramm õpetajatele, et arendada nende argumenteerimisoskust ning tutvustada samal ajal viise, kuidas argumenteerimist ainetundidesse põimida. Koolitusprogrammi kohtumised toimuvad ideaalis aprillis, augustis ja jaanuaris. Esimesel koolituspäeval osaleb kogu kooli kollektiiv, et üheskoos argumenteerimisega lähemalt tutvuda ning enda argumenteerimisoskust edendada. Koolituse lõpuks on osalejatel ühine arusaam argumenteerimise tähendusest ning nad on tuttavad tuumsete argumenteerimisalaste lähenemiste ja mõistetega. Teine ja kolmas koolituspäev on mõeldud üksnes esimesel aastal fookuses oleva(te) klassi(de) õpetajatele ning nende raames keskendutakse viisidele, kuidas ainetundi argumenteerimismeetodi abil rikastada ning selleks sobivaid lahendusi leida ning rakendada.

Argumenteerimismeetodil põhinevate tegevuste rakendamiseks on Eesti Väitlusselts loonud vajalikud õppematerjalid, mille hulka kuuluvad:

- 15 meetodikirjeldust, mida toetavad näidistunnikavad. Nende kaudu on õpetajatel võimalik kasutada argumenteerimispõhiseid tegevusi, et arendada ainealaseid pädevusi;
- õppeprotsessi erinevate etappide jaoks mõeldud argumenteerimispõhised lahendused. Nende kaudu on võimalik nii-öelda tavalise ainetunni mõnd etappi, näiteks sissejuhatus, häälestus, hindamine, tagasiside või refleksioon, rikastada argumenteerimispõhiste tegevustega.

Koolile pakub tegevuste jooksul tuge Arutleva Kooli programmijuht, kes analüüsib pidevalt aasta vältel programmijuhi vahendusel saadud tagasisidet ning aitab lahendada argumenteerimismeetodi rakendamisel tekkinud küsimusi ja probleeme.

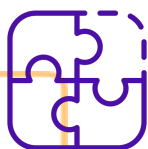
Kooli kohustused

Koolisisese kommunikatsiooni tulemusel peaksid õpetajad olema valmis osalema kolmeosalises koolitusprogrammis või selle esimesel koolituspäeval. Programmi alguse eel peaksid fookusklassi(de) õpetajad olema teadlikud neile programmi raames tekkivast

kohustusest ning valmis koolitusejärgselt argumenteerimismeetodit oma igapäevatöös rakendama. Tegevussuuna osana töötatakse koolis sisse igakuised kohtumised koordinaatori ja õpetaja vahel.

Argumenteerimise baasõpe

Õpilaste argumenteerimisoskuse arendamiseks toimub programmi osana igas koolis argumenteerimise baasõpe õpilastele, mille tulemusel omandavad õpilased argumenteerimise põhitõed.

Mis toimub koolis?

Esimesel aastal viiakse argumenteerimise baasõpet läbi ainult 6. või 10. klassi õpilastele. Baasõpe peaks ideaalis toimuma 35-tunnise lisakursusena esimese õppeperioodi vältel. Olenevalt kooli tavapärasest töökorraldusest või praktilistest kaalutlustest leiavad koolipoolne koordinaator ja Arutleva Kooli programmijuht vajadusel alternatiivse lahenduse, mis on näiteks kestuselt lühem või ajaliselt koondatud: projektipäev(ad), tegevused valikainenäda la raames jne.

Argumenteerimise baasõpet viib läbi alustava väitlusõpetaja programmis osalev õpetaja kooli seest, kes omandab selleks vajalikud teadmised ja oskused koolitusprogrammi jooksul. Et kooli sees oleks rohkem võimalusi koormust ja kohustusi jaotada, peaks esimesel aastal alustava väitlusõpetaja programmis osalema kaks õpetajat. Sobiva inimese puudumisel leiavad koolipoolne koordinaator ja Arutleva Kooli programmijuht vajaliku alternatiivse lahenduse.

Argumenteerimise baasõpet viib läbi alustava väitlusõpetaja programmis osalev õpetaja kooli seest, kes omandab selleks vajalikud teadmised ja oskused koolitusprogrammi jooksul.

Toetavad tegevused

Argumenteerimise baasõppe puhul toetab koolipoolset juhendajat osalus alustava väitlusõpetaja programmis, mille raames toimub neli koolituspäeva: augustis, septembris, oktoobris ja novembris. Seega arendatakse läbivalt õpetaja enda argumenteerimisalaseid teadmisi, et toetada tegevussuuna läbiviimist. Samuti toetavad alustavat väitlusõpetajat selle protsessi jooksul Eesti Väitlusseltsi loodud tugimaterjalid väitlusõpetajale, mis hõlmavad nii 35-tunnise valikaine kursusekava kui ka esitlusi, harjutusi ja hindamismeetodeid.

Alustavat väitlusõpetajat toetavad selle protsessi jooksul Eesti Väitlusseltsi loodud tugimaterjalid väitlusõpetajale, mis hõlmavad nii 35-tunnise valikaine kursusekava kui ka esitlusi, harjutusi ja hindamismeetodeid.

Lisaks eelmainitule toetab argumenteerimise baasõppe juhendajat koolile määratud mentor, kes pakub õpetajale jooksvat tuge nii õppetöö planeerimisel kui ka selle käigus tekkinud küsimuste või probleemide lahendamisel. Mentor aitab otsida või välja töötada sobilikke materjale, tegevusi planeerida ning vajadusel mõnel hetkel läbi viia, et väheneks tegevusega kaasnev lisakoormus õpetajale.

Kooli kohustused

Programmi raames on kooli ülesandeks leida kaks õpetajat, kes soovivad osaleda alustava väitlusõpetaja programmis. See annab õpetajatele võimaluse omavahel suhelda ning programmi tegevustega kaasnevaid ülesandeid vajadusel üksteisega jagada. Samuti on koolil kohustus läbi mõelda, kuidas ja millises vormis sobitub argumenteerimise baasõppe fookusklassi muude tegevuste hulka.

Väitlustegevus

Tõhusaim viis, kuidas argumenteerimisoskust edendada, on pidev väitlustegevus. Programmis osalev kool peaks tagama õpilastele, kellel on teema vastu sügavam huvi, võimaluse tegeleda väitlemisega huviringi vormis.

Mis toimub koolis?

Tegevussuuna osana luuakse koolis regulaarne väitlustegevus, mille kõige tavalisem vorm on huviring, kuid olenevalt kooli huvist võib tegevust arvestada ka valikainena. Väitlustegevus on suunatud neile õpilastele, kes tahavad tegeleda väitluse kui hobiga. Erinevalt argumenteerimise baasõppest või argumenteerimisest ainetunnis on väitlustegevuse põhiliseks meetodiks just formaadiväitlus, mis aitab samaaegselt arendada nii õpilase argumenteerimis-, analüüsi-, kriitilise mõtlemise ning struktuurse kuulamise oskuseid.

Erinevalt argumenteerimise baasõppest või argumenteerimisest ainetunnis on väitlustegevuse põhiliseks meetodiks just formaadiväitlus, mis aitab samaaegselt arendada nii õpilase argumenteerimis-, analüüsi-, kriitilise mõtlemise ning struktuurse kuulamise oskuseid.

Väitlusklubi tavaliste tegevuste seas ongi kesksel kohal erinevatel teemadel väitlemine. Seda toetavad esitlused, harjutused ja mängud, et argumenteerimis- ja väitlusoskust või selle konkreetseid elemente edendada. Üheks väitlustegevuse põhiliseks eesmärgiks on valmistada õpilasi ette aasta jooksul toimuvateks väitlusvõistlusteks, näiteks keskkoolide ja põhikoolide meistrivõistlused väitluses, kuivõrd väitlusklubi pakub hea võimaluse mõnd kindlat teemat mitu korda harjutada või pika aja jooksul koos teistega ette valmistada. Sealjuures ei pea õpetaja

nii-õelda õigeid vastuseid ette ütleva, vaid pigem juhtima õpilaste arutelusid ning suunama nende iseseisvat tööd. Programmi esimesel aastal on eesmärk, et igast koolist osaleb vähemalt üks tiim mõnel Eesti Väitlusseltsi korraldatud väitlusüritusel.

Väitlustegevust viib juhtivas rollis läbi alustava väitlusõpetaja programmis osalev õpetaja kooli seest, kes omandab selleks vajalikud teadmised ja oskused koolitusprogrammi jooksul. Et kooli sees oleks rohkem võimalusi koormust ja kohustusi jaotada, peaks esimesel aastal alustava väitlusõpetaja programmis osalema kaks õpetajat.

Toetavad tegevused

Väitlustegevuse puhul toetab koolipoolset juhendajat osalus alustava väitlusõpetaja programmis, mille raames toimub neli koolituspäeva: augustis, septembris, oktoobris ja novembris. Seega arendatakse läbivalt õpetaja enda argumenteerimisalaseid teadmisi, et toetada tegevussuuna läbiviimist. Samuti toetavad alustavat väitlusõpetajat selle protsessi jooksul Eesti Väitlusseltsi loodud tugimaterjalid väitlusõpetajale, mis hõlmavad nii 35-tunnise valikaine kursusekava kui ka esitlusi, harjutusi ja hindamismeetodeid. Samuti toetavad alustavat väitlusõpetajat selle protsessi jooksul Eesti Väitlusseltsi loodud tugimaterjalid väitlusõpetajale, mis hõlmavad erinevaid väitlusalaseid harjutusi ja esitlusi ning ka võistlusväitlusele keskenduvat kursusekava.

Väitlustegevuse juhendajat toetab koolile määratud mentor, kes pakub õpetajale jooksvat tuge nii huviringi töö planeerimisel kui ka selle käigus tekkinud küsimuste või probleemide lahendamisel.

Lisaks eelmainitule toetab väitlustegevuse juhendajat koolile määratud mentor, kes pakub õpetajale jooksvat tuge nii huviringi töö planeerimisel kui ka selle käigus tekkinud küsimuste või probleemide lahendamisel. Mentor aitab otsida või välja töötada sobilikke materjale ning tegevusi planeerida. Samuti osaleb mentor regulaarselt (kuni kord kuus) väitlusklubi kohtumistel, et teatud tegevusi ise läbi viia või juhendajat vajadusel toetada.

Kooli kohustused

Programmi esimesel aastal on kooli ülesandeks leida kaks õpetajat, kes soovivad osaleda alustava väitlusõpetaja programmis. See annab õpetajatele võimaluse omavahel suhelda ning programmi tegevustega kaasnevaid ülesandeid vajadusel üksteisega jagada. Samuti on koolile ootus tasuda väitluse vastu huvi tundvate õpilaste kulud, mis seonduvad võistlustel osalemisega, näiteks osavõtutasu ja transport.

Arutleva hariduse praktikad koolielus

Argumenteerimisoskuse lõplik mõju ei peaks väljenduma üksnes ainetunnis või huviringis, vaid noore elus laiemalt. Selle eesmärgi saavutamise nimel on koolil programmi raames ootus kujundada koolikeskkonda, kus noor harjub oma arvamust avaldama ja põhjendama, juurutades koolis arutleva hariduse praktikaid.

Mis toimub koolis?

Arutleva hariduse praktikate rakendamise eest koolis vastutab eeskätt koolipoolne koordinaator, kelle juhtimisel paneb kool paika, milliseid praktikaid kasutada soovitakse. Otsuse langetamisel annab soovi korral nõu ka Arutleva Kooli programmijuht, kes aitab vajadusel kaasa ka ürituste korraldusliku poolega.

Valitud tegevusi viiakse läbi koolielus, et kujundada arutelu väärtustavat koolikeskkonda ning anda noortele võimalusi oma arvamust avaldada. Õppeaasta jooksul peaks koolis toimuma vähemalt kolm sündmust, mis arutelukultuuri luua ja kinnistada aitavad. Arutleva hariduse praktikad peaksid õppeaasta jooksul kaasama

Õppeaasta jooksul peaks koolis toimuma vähemalt kolm sündmust, mis arutelukultuuri luua ja kinnistada aitavad.

kogu koolikeskkonda ega pea olema suunatud näiteks üksnes 6. või 10. klassi(de) õpilastele ja õpetajatele.

Toetavad tegevused

Arutleva Kooli tegevuste jaoks on Eesti Väitlusselts välja töötanud arutleva hariduse praktikate panga, mille hulgast kool talle sobivaid lahendusi valida saab. Protsessi kaasati teisi vabaühendusi ja organisatsioone, kelle jaoks on samuti oluline arendada demokraatiaharidust ning edendada noorte osalust. Lisaks loodud materjalidele saab kool arutleva hariduse praktikaid ka ise välja pakkuda, mispuhul aitab Arutleva Kooli programmijuht meetodit välja töötada ja täiendada. Samuti toetab programmijuht kooli nii lahenduste valikul kui ka vajadusel ürituste korraldamisel.

Protsessi kaasatakse teisi vabaühendusi ja organisatsioone, kelle jaoks on samuti oluline arendada demokraatiaharidust ning edendada noorte osalust.

Kooli kohustused

Kool kohustub leidma koolipoolse koordinaatori, kes vastutab arutleva hariduse praktikate korraldamise ja toimumise eest. Samuti kogub koordinaator tegevuste kohta tagasisidet ning edastab selle Arutleva Kooli programmijuhile.

Mõju mõõtmine

Arutleva Kooli esimesel aastal kaasneb koolis toimuvatele tegevustele mõju mõõtmise protsess, mille eesmärk on hinnata programmi mõju õpilaste argumenteerimis- ja kriitilise mõtlemise oskustele.

Mõju mõõtmine toimub programmis osalemise esimesel aastal kahes etapis. 2024/25 õppeaasta alguses hinnatakse noorte oskusi esimest korda, et sätestada lähtekoht, mida hiljem võrdluste jaoks kasutada. Õppeaasta lõpus toimub mõju mõõtmise teine osa, mille eesmärk on uurida, kas ja millisel määral on õpilaste oskused ning hoiakud muutunud. Mõõtmisüsteemi väljatöötamise ja tulemuste analüüsi eest vastutab väline partner, kellega Eesti Väitlusselts protsessi eel ja vältel koostööd teeb. Tulemuste põhjal tehtud analüüsi jagatakse ka koolidega.

Programmi jooksul annavad regulaarselt oma töö kohta tagasisidet õpetajad, kelle vastuste põhjal on võimalik analüüsida programmi tegevuste sobivust õpetajaskonnale. Samuti annab jooksev tagasiside võimaluse programmi kestel hinnata, mil määral erinevaid tegevusi läbi viiakse ning millist tuge vajavad koolid ning õpetajad programmijuhilt ning teistelt programmi läbivijajatelt.

Programmi läbiviijad

Eesti Väitlusselts on vabaühendus, mis arendab argumenteerimisharidust ja arutelukultuuri Eestis. Eesti Väitlusseltsi missioon on arendada oskusi, mille abil võidaks aruteludes tugevam argument, mitte tugevama argument. Eesmärgi nimel viib Eesti Väitlusselts läbi tegevusi formaal- ja huvihariduses ning ühiskondlikul tasandil, et toetada argumenteerimis- ja kriitilise mõtlemise oskuse levikut Eesti ühiskonnas.

President Kaljulaidi Fond on 2022. aasta alguses loodud algatus – do-tank – nende väärtuste edendamiseks, mille eest Kersti Kaljulaidi seisis oma ametiajal Vabariigi Presidendina. Fondil on neli peamist tegevussuunda: demokraatia ja vabaduste edendamine, ühiskonna nõrgemate gruppide eest seismine, digipöörde ühiskondliku mõju mõtestamine ning Ukraina riigi ja rahva toetamine sõja võiduni.

Heateo Haridusfondi eesmärk on anda hoogu Eesti üldhariduse suurimaid sõlmpunkte lahendavatele algatustele. Fondi on tänaseks panustanud enam kui 60 ettevõtet ja ettevõtjat, kes soovivad luua hariduses olulisi ja püsivaid positiivseid muutusi.

ARUTLEV KOOOL

arutlevkool.ee

Programmijuht:
Markus Laanoja
markus@argument.ee